

**TASHKENT STATE
UNIVERSITY OF ECONOMICS**

VOLUME 7 / 2024

LABOR ECONOMICS

MEHNAT IQTISODIYOTI VA INSON KAPITALI

ilmiy elektron jurnali

**LABOR ECONOMICS AND
HUMAN CAPITAL**

scientific electronic journal

2025-yil 4-son

Volume 4, Issue 4, 2025

**MEHNAT IQTISODIYOTI
VA INSON KAPITALI**
ISSN: 3030-3117

LABORECONOMICS.UZ

MEHNAT IQTISODIYOTI VA INSON KAPITALI

№ 4-2025

**ЭКОНОМИКА ТРУДА И ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ
КАПИТАЛ**

LABOR ECONOMICS AND HUMAN CAPITAL

“Mehnat iqtisodiyoti va inson kapitali” ilmiy elektron jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi (OAK) rayosatining 2023-yil 3-iyundagi 328/3-sonli qarori bilan ro'yxatga olingan.

Muassis: “Mehnat iqtisodiyoti va inson kapitali” ilmiy maktabi.

Tahririyat manzili:

100066, Toshkent shahri, Islom Karimov ko'chasi, 49 uy

Elektron manzil: ilmiymaktab@gmail.com

Jurnal web-sayti: www.laboreconomics.uz

Bog'lanish uchun telefonlar:

+998998818698

Tahririyat Kengashi raisi:
(Chairman of the Editorial Board)

Abduraxmanov Qalandar Xodjayevich, O'zFA akademigi

Tahririyat Kengashi a'zolari:
(Members of the Editorial Board)

Sharipov Kongratboy Avezimbetovich, t.f.d., prof.
Yusupov Axmadbek Tadiyevich, i.f.d., prof.
Raifkov Kudratilla Mirsagatovich, i.f.d., prof.
Xalmuradov Rustam Ibragimovich, i.f.d., prof.
Umurzakov Baxodir Xamidovich, i.f.d., prof.
Nazarov Sharofiddin Xakimovich, i.f.d., prof.
Jumayev Nodir Xasiyatovich, i.f.d., prof.
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof.
Zokirova Nodira Kalandarovna, i.f.d., prof.
Xudoyberdiyev Zayniddin Yavkachevich, i.f.d., prof.
Muxiddinov Erkin Madorbekovich, i.f.f.d., (PhD)
Xolmuxammedov Muhsinjon Murodullayevich, i.f.n., dots.
G'oyipnazarov Sanjar Baxodirovich, i.f.d., prof.
Irmatova Aziza Baxramovna, i.f.d., prof.
Shakarov Zafar Gafarovich, i.f.f.d., (PhD)

Jamoatchilik Kengashi a'zolari:
(Community Council members)

Bred Bodenxauzen (AQSh)
Jon Ankor (Buyuk Britaniya)
Odegov Yuriy Gennadevich (Rossiya Federatsiyasi)
Xeynz Miller (AQSh)
Sung Dong Ki (Koreya Respublikasi)
Masato Xivatari (Yaponiya)
Gerxard Feldmayer (Germaniya)
Eko Shri Margianti (Indoneziya)
Ahmed Mohamed Aziz Ismoil (Misr)
Rohana Ngah (Malayziya)
Sharifah Zanniyerah (Malayziya)
Teguh Dartanto (Indoneziya)
Nur Azlinna (Saudiya Arabistoni)
Muhammed Xoliq (Pokiston)
Alisher Dedaxonov (Toshkent)

Mas'ul muharrir (Editor-in-Chief): G'oyipnazarov Sanjar Baxodirovich

Ijrochi muharrir (Executive Editor): Iskandarova Dilafruz Ikrom qizi

Veb-administrator (Web admin): Mamatxo'jayev Otabek

MUNDARIJA (CONTENTS)**MEHNAT BOZORI VA MEHNAT MUNOSABATLARI**

S.B.G'oyipnazarov	<i>Ish bilan bandlik sifatini oshirishning ijtimoiy-iqtisodiy omillari va rivojlanish yo'nalishlari</i>	6-17
S.P.Qurbonov	<i>Ish bilan unumli bandlik darajasini baholashda institutsional, inklyuzivlik va hududiy xususiyatlar</i>	18-29
Z.Y.Juliyev	<i>Preparing Uzbekistan's labour force for WTO integration: risks and policy directions</i>	30-40
Sh.Sh.Iskandarov	<i>Aholi bandligini ta'minlashda oliy ta'lim xizmatlarining vazifalari</i>	41-50
M.A.Jumayeva	<i>Nogironligi bo'lgan shaxslar uchun inklyuziv tadbirkorlik bo'yicha ilmiy tadqiqotlarning bibliometrik tahlili (R dasturi asosida)</i>	51-60

INSON KAPITALI

Sh.V.G'aniyev	<i>Kredit-modul tizimini jahon tendensiyalariga tenglashtirish</i>	61-69
S.R.Xolbayeva	<i>Рост охвата высшим образованием как фактор безработицы</i>	70-82
J.B.Shaymanov B.B.Quvondiqov	<i>Inson kapitali va uning iqtisodiy rivojlanishdagi o'рни...</i>	83-91

INSON TARAQQIYOTI

N.A.Axmedova	<i>Aholi daromadlarini oziq-ovqat xavfsizligiga ta'sirining hozirgi holati tahlili</i>	92-101
A.F.Abdullayev	<i>O'zbekiston axborot-kommunikatsiya texnologiyalari sektorining rivojlanish holati: 2017-2024 yillar tahlili ...</i>	102-110
D.B.Fayziyeva	<i>Minimal ish haqi siyosatining iqtisodiy va ijtimoiy oqibatlarini</i>	111-119
J.K.Karimov	<i>Davlat iqtisodiyoti xavfsizligining tuzilmaviy komponentlarini aniqlashga yondashuvlarni ishlab chiqish</i>	120-128
J.K.Karimov	<i>Globalashuv muammolari sharoitida iqtisodiy xavfsizlik indeksini iqtisodiy va matematik modellashtirish</i>	129-139

KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH**S.S.Amirdjanova***Риски и угрозы попадания в бедность среди занятого населения* 140-148**MIGRATSIYA****Z.T.Jumanova
J.X.Abdikayumov***Iqtisodiyotga turizmning bevosita ta'sirini tanlanma kuzatuvlar asosida statistik baholash* 149-159**INSON RESURLARINI BOSHQARISH****M.Sh.Axmedov***Korxonalarda KPI orqali ishchilarni rag'batlantirish tizimini takomillashtirish masalalari* 160-170**K.A.Ibroximova
I.A.Imomov***Mechanisms for improving personnel management in enterprises to enhance financial sustainability* 171-183**J.R.Mansurov***Turistik korxonalarda HR texnologiyalarini joriy etishning samaradorlik ko'rsatkichlari* 184-194**M.G'.Qaxramonova***Kadrlar qo'nimsizligi darajasini pasaytirishda xorijiy kompaniyalar tajribalaridan O'zbekiston mehnat bozorida foydalanish imkoniyatlari* 195-206**TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH****T.Djurayev***Моделирование прогнозирования развития агропромышленного комплекса* 207-216**J.I.Islomov***Raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobini yuritishning yangi yondashuvlari* 217-226**N.O.Jumaniyazov
S.J.Xudayorova***Xorazm viloyati iqtisodiyotini barqaror rivojlantirishda sanoat tarkibiy o'zgarishlarini takomillashtirishning ustuvor yo'nalishlari* 227-237**N.O.Jumaniyazov
N.Z.Matmuratova***Xorazm viloyati iqtisodiyotini barqaror rivojlantirishda sanoat tarkibiy o'zgarishlarini takomillashtirish strategiyasi* 238-247**N.O.Jumaniyazov***Xorazm viloyati iqtisodiyotini barqaror rivojlantirishda sanoat tarkibiy o'zgarishlarini takomillashtirish yo'llari* 248-258**U.U.Raxmatullayev***Kichik biznesni eksport salohiyatini oshirish obyektiv zarurati* 259-267**T.M.Urakov***O'zbekiston Respublikasi yashil iqtisodiyotda milliy shaffoflik tizimi* 268-275

A.A.Shomirov	<i>Iqtisodiyotga qimmatli qog'ozlar bozori orqali portfel investisiyalar jalb qilishning obyektiv zarurligi.....</i>	276-285
A.A.Abduqahorov	<i>Kichik va o'rta biznes subyektlari eksport salohiyatini oshirishda kichik sanoat zonalarining o'rni</i>	286-295

MEHNAT IQTISODIYOTI VA INSON KAPITALI

ISSN: 3030-3117

<https://laboreconomics.uz/>

MINIMAL ISH HAQI SIYOSATINING IQTISODIY VA IJTIMOIIY OQIBATLARI

Fayziyeva Dilsuz Bahodirovna

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

“Iqtisodiyot nazariyasi” kafedrası assistenti

e-mail: d.fayzieva@tsue.uz

Annotatsiya. Mazkur maqolada minimal ish haqi siyosatining iqtisodiy va ijtimoiy oqibatlari nazariy hamda amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Minimal ish haqi darajasini belgilash mehnat bozori muvozanati, bandlik darajasi, aholi daromadlari va kambag'allikni kamaytirish jarayonlariga bevosita ta'sir ko'rsatuvchi muhim iqtisodiy instrument sifatida ko'rib chiqiladi. Tadqiqotda minimal ish haqining bandlik, ishchi kuchi taklifi, mehnat unumdorligi va daromadlar tengsizligiga ta'siri turli iqtisodiy yondashuvlar asosida baholanadi. Shuningdek, minimal ish haqi siyosatining ijtimoiy adolatni ta'minlash, aholining turmush darajasini oshirish va ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashdagi roli yoritiladi. Olingan xulosalar minimal ish haqi siyosatini takomillashtirish orqali iqtisodiy samaradorlik va ijtimoiy muvozanatni ta'minlash imkoniyatlarini asoslab beradi.

Kalit so'zlar: minimal ish haqi, bandlik, mehnat bozori, daromadlar tengsizligi, kambag'allik, ijtimoiy siyosat.

ECONOMIC AND SOCIAL CONSEQUENCES OF MINIMUM WAGE POLICY

Fayziyeva Dilsuz Bakhodirovna

Tashkent State University of Economics

Assistant Professor, Department of “Economic Theory”

Abstract. This article analyzes the economic and social effects of minimum wage policy from both theoretical and practical perspectives. The minimum wage is considered a key economic instrument that directly affects labor market equilibrium, employment levels, household incomes, and poverty reduction. The study evaluates the impact of minimum wage adjustments on employment, labor supply, productivity, and income inequality based on different economic approaches. In addition, the role of minimum wage policy in promoting social justice, improving living standards, and strengthening social stability is examined. The findings highlight the potential of an effective minimum wage policy to balance economic efficiency and social equity.

Keywords: minimum wage, employment, labor market, income inequality, poverty reduction, social policy.

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ И СОЦИАЛЬНЫЕ ПОСЛЕДСТВИЯ ПОЛИТИКИ МИНИМАЛЬНОЙ ЗАРАБОТНОЙ ПЛАТЫ

Файзиева Дилсуз Баходировна

Ташкентский государственный экономический университет

Ассистент кафедры «Экономическая теория»

Аннотация. В данной статье рассматриваются экономические и социальные последствия политики минимальной заработной платы с теоретической и практической точек зрения. Минимальная заработная плата анализируется как важный экономический инструмент, оказывающий непосредственное влияние на равновесие рынка труда, уровень занятости, доходы населения и сокращение бедности. В исследовании оценивается влияние изменения минимальной заработной платы на занятость, предложение рабочей силы, производительность труда и неравенство доходов на основе различных экономических подходов. Особое внимание уделяется роли политики минимальной заработной платы в обеспечении социальной справедливости, повышении уровня жизни населения и укреплении социальной стабильности. Полученные выводы обосновывают возможности совершенствования политики минимальной заработной платы для достижения экономической эффективности и социального баланса.

Ключевые слова: минимальная заработная плата, занятость, рынок труда, неравенство доходов, бедность, социальная политика.

Kirish

Zamonaviy ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish sharoitida aholi farovonligini oshirish, kambag'allikni kamaytirish va mehnat bozorida ijtimoiy adolatni ta'minlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu jarayonda minimal ish haqi siyosati muhim ijtimoiy-iqtisodiy instrument sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Minimal ish haqi mehnat qiluvchi aholi uchun eng kam daromad kafolatini belgilab berish bilan birga, mehnat bozori muvozanati, bandlik darajasi va daromadlar taqsimotiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Minimal ish haqini belgilash va uni oshirish masalasi iqtisodiy nazariyada ham, amaliy siyosatda ham bahsli mavzulardan biri bo'lib kelmoqda. Bir tomondan, minimal ish haqi darajasining oshirilishi past daromadli qatlamlar farovonligini yaxshilash, kambag'allikni qisqartirish va ijtimoiy tengsizlikni kamaytirishga xizmat qilishi mumkin. Ikkinchi tomondan esa, uning mehnat bozori muvozanatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi, ish beruvchilar xarajatlarini oshirishi va ayrim hollarda bandlik darajasining pasayishiga olib kelishi ehtimoli mavjud. Shu bois minimal ish haqi siyosatining iqtisodiy va ijtimoiy oqibatlarini chuqur va kompleks tahlil qilish dolzarb ilmiy vazifa hisoblanadi.

Iqtisodiy nazariyada minimal ish haqi siyosatiga nisbatan turli yondashuvlar mavjud. Neoklassik yondashuv minimal ish haqining bozor muvozanatidan yuqori darajada belgilanishi ishchi kuchi talabining qisqarishiga olib kelishini ta'kidlaydi. Keynesiy va institutsional yondashuvlar esa minimal ish haqini yalpi talabni rag'batlantirish, mehnat unumdorligini oshirish va ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlash vositasi sifatida baholaydi. Zamonaviy empirik tadqiqotlar ushbu qarashlarni real ma'lumotlar asosida qayta ko'rib chiqib, minimal ish haqining ta'siri mamlakatlar, tarmoqlar va mehnat bozori sharoitlariga qarab farqlanishini ko'rsatmoqda.

Globalashuv, demografik o'zgarishlar va texnologik taraqqiyot sharoitida minimal ish haqi siyosatining ahamiyati yanada ortib bormoqda.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Minimal ish haqi siyosati iqtisodiy nazariya va amaliy siyosatda eng ko'p muhokama qilinadigan mehnat bozori instrumentlaridan biri hisoblanadi. Ushbu siyosatning bandlik, daromadlar taqsimoti va ijtimoiy farovonlikka ta'siri turli iqtisodiy maktablar tomonidan turlicha talqin qilingan bo'lib, adabiyotlarda mazkur masala bo'yicha qarama-qarshi ilmiy xulosalar mavjud.

Neoklassik iqtisodiy nazariya doirasida minimal ish haqi mehnat bozoriga tashqi aralashuv sifatida qaraladi. Ushbu yondashuv vakillari minimal ish haqining bozor muvozanatidan yuqori darajada belgilanishi ishchi kuchiga bo'lgan talabni qisqartirishi va natijada ishsizlikni oshirishi mumkinligini ta'kidlaydi. D. Neumark va W. Wascher tomonidan olib borilgan empirik tadqiqotlarda minimal ish haqi oshirilishi yoshlar va past malakali ishchilar bandligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi ehtimoli mavjudligi qayd etilgan. Bu yondashuv minimal ish haqi siyosatining iqtisodiy samaradorligini shubha ostiga qo'yadi.

Keynesiy iqtisodiy nazariyada esa minimal ish haqi yalpi talabni rag'batlantiruvchi omil sifatida baholanadi. J. M. Keynes va uning izdoshlari ish haqi darajasining oshishi aholi daromadlarini ko'paytirib, iste'mol xarajatlari orqali iqtisodiy faollikni kuchaytirishini ta'kidlaydi. Ushbu yondashuv doirasida minimal ish haqi bandlikni qisqartiruvchi emas, balki iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlovchi mexanizm sifatida ko'riladi, ayniqsa talab yetishmovchiligi sharoitida.

Institutsional va mehnat iqtisodiyoti doirasidagi tadqiqotlarda minimal ish haqi siyosati mehnat munosabatlarida ijtimoiy adolatni ta'minlovchi muhim instrument sifatida talqin qilinadi. Ushbu yondashuvda minimal ish haqi ish beruvchilarning monopsoniya kuchini cheklash, ishchi kuchi ekspluatatsiyasini kamaytirish va mehnat unumdorligini oshirishga xizmat qilishi mumkinligi qayd etiladi. A. Manningning monopsoniya modeli minimal ish haqining bandlikka salbiy ta'siri doimo kuzatilmasligini ilmiy asoslab bergan.

So'nggi yillarda olib borilgan empirik tadqiqotlar minimal ish haqi siyosatining ta'siri bir xil emasligini, u mamlakatlar, mehnat bozori institutsional tuzilmasi va iqtisodiy sharoitlarga bog'liq ekanligini ko'rsatmoqda. Xususan, D. Card va A. Krueger tomonidan AQSh misolida olib borilgan tadqiqotlar minimal ish haqi oshirilishi bandlikka sezilarli salbiy ta'sir ko'rsatmaganini aniqlagan. Ushbu natijalar neoklassik yondashuvga muqobil ilmiy dalillarni shakllantirdi.

Xalqaro tashkilotlar — Xalqaro mehnat tashkiloti (ILO), Jahon banki va OECD hisobotlarida minimal ish haqi siyosatining ijtimoiy oqibatlariga alohida e'tibor qaratilgan. Ushbu manbalarda minimal ish haqining past daromadli ishchilarni himoya qilish, kambag'allikni kamaytirish va daromadlar tengsizligini yumshatishdagi ijobiy roli ta'kidlanadi. Shu bilan birga, minimal

ish haqi darajasini belgilashda mehnat unumdorligi va iqtisodiy sharoitlarni hisobga olish zarurligi qayd etiladi.

Rivojlanayotgan mamlakatlar bo'yicha olib borilgan tadqiqotlarda minimal ish haqi siyosati norasmiy bandlik bilan chambarchas bog'liq holda tahlil qilinadi. Ko'plab ilmiy ishlarda minimal ish haqining keskin oshirilishi norasmiy sektor kengayishiga olib kelishi mumkinligi, biroq bosqichma-bosqich va institutsional qo'llab-quvvatlash bilan amalga oshirilgan siyosat ijobiy natijalar berishi ko'rsatiladi. O'zbekiston va boshqa o'tish davridagi iqtisodiyotlarga oid adabiyotlarda minimal ish haqi aholining ijtimoiy himoyasini kuchaytirish bilan birga bandlik siyosati bilan muvofiqlashtirilishi zarurligi ta'kidlanadi.

Umuman olganda, adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, minimal ish haqi siyosatining iqtisodiy va ijtimoiy oqibatlari murakkab va ko'p qirrali bo'lib, uning samaradorligi mehnat bozori institutlari, iqtisodiy sharoit va amalga oshirish mexanizmlariga bevosita bog'liq. Shu bois minimal ish haqi siyosatini ishlab chiqishda nazariy yondashuvlar va empirik tajribalarni kompleks tarzda hisobga olish dolzarb ilmiy vazifa hisoblanadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqot minimal ish haqi siyosatining iqtisodiy va ijtimoiy oqibatlarini aniqlashga qaratilgan bo'lib, unda nazariy va empirik tahlil usullarining kompleks majmuasidan foydalanildi. Tadqiqot metodologiyasi minimal ish haqi, bandlik, aholi daromadlari va ijtimoiy farovonlik o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni tizimli va ko'p qirrali yondashuv asosida o'rganishni nazarda tutadi.

Tadqiqotning nazariy-metodologik asosi klassik va neoklassik mehnat bozori nazariyalari, Keynesiy va institutsional iqtisodiyot yondashuvlari, shuningdek monopsoniya modeli va inklyuziv iqtisodiy o'sish konsepsiyalariga tayangan. Ushbu nazariy yondashuvlar doirasida minimal ish haqi siyosatining mehnat bozori muvozanatiga, ishchi kuchi talab va taklifiga hamda daromadlar taqsimotiga ta'siri konseptual jihatdan tahlil qilindi. Nazariy tahlilda ilmiy abstraksiyalash, mantiqiy tahlil, umumlashtirish va taqqoslash usullaridan foydalanildi.

Tadqiqotning empirik qismi statistik ma'lumotlar asosida amalga oshirildi. Asosiy empirik ko'rsatkichlar sifatida minimal ish haqi darajasi, o'rtacha ish haqi, bandlik va ishsizlik darajasi, aholi real daromadlari, Gini koeffitsienti hamda kambag'allik darajasi tanlab olindi. Ushbu ko'rsatkichlar o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlashda dinamik qatorlar tahlili va solishtirma tahlil metodlaridan foydalanildi.

Minimal ish haqi o'zgarishlarining bandlik va daromadlar tengsizligiga ta'sirini baholash maqsadida korrelyatsion va regressiya tahlili elementlari qo'llanildi. Xususan, minimal ish haqi o'sish sur'atlari bilan bandlik darajasi va aholi real daromadlari o'rtasidagi munosabatlar miqdoriy jihatdan baholandi.

Ushbu yondashuv minimal ish haqi siyosatining iqtisodiy va ijtimoiy taʼsirini aniqroq aniqlash imkonini berdi.

Tadqiqotda, shuningdek, institutsional tahlil usuli qoʻllanilib, minimal ish haqi siyosatini amalga oshirish mexanizmlari, normativ-huquqiy baza va mehnat bozori institutlarining roli baholandi. Bunda davlat tomonidan ish beruvchilar va ishchilar manfaatlarini muvofiqlashtirish, ijtimoiy himoya tizimi va bandlik siyosati bilan uygʻunlik masalalari tahlil qilindi.

Maʼlumotlar bazasi sifatida Xalqaro mehnat tashkiloti (ILO), Jahon banki, OECD, Xalqaro valyuta jamgʻarmasi (IMF) hamda milliy statistika organlari tomonidan eʼlon qilingan rasmiy statistik maʼlumotlardan foydalanildi. Maʼlumotlarning ishonchliligi va solishtiriluvchanligini taʼminlash maqsadida ular qayta ishlanib, yagona metodologik yondashuv asosida tahlil qilindi.

Tadqiqot jarayonida tizimli yondashuv asosida minimal ish haqi siyosati alohida iqtisodiy choradan iborat emas, balki bandlik siyosati, daromadlar siyosati va ijtimoiy himoya tizimi bilan uzviy bogʻliq kompleks mexanizm sifatida koʻrib chiqildi. Induksiya va deduksiya usullari orqali empirik natijalardan umumiy ilmiy xulosalar chiqarildi.

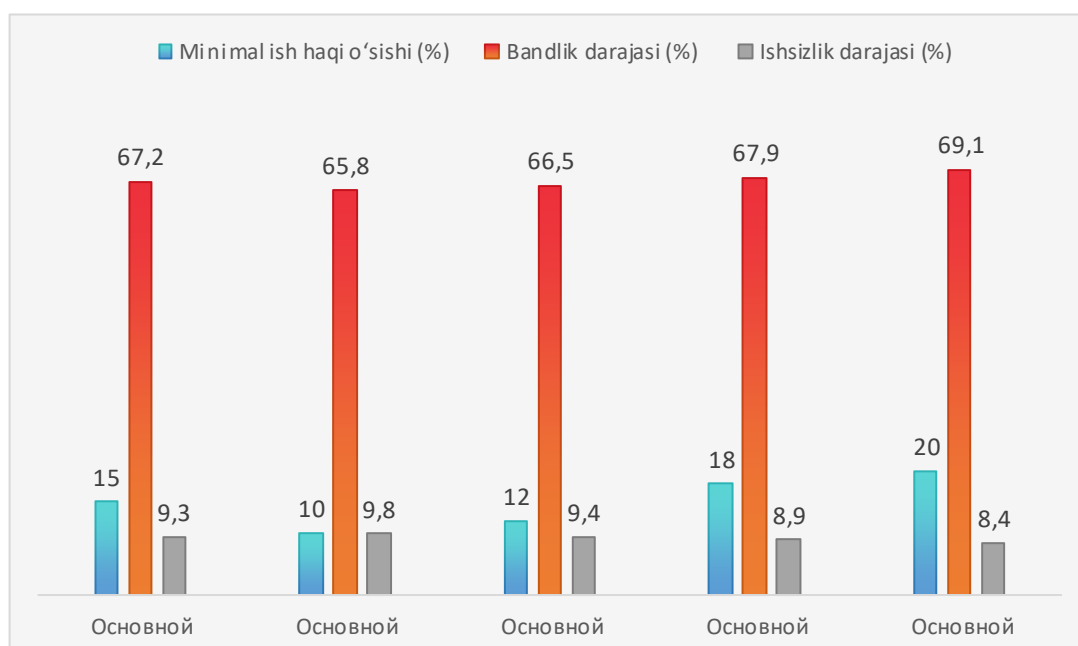
Umuman olganda, tanlangan metodologiya minimal ish haqi siyosatining iqtisodiy samaradorligi va ijtimoiy oqibatlarini chuqur va har tomonlama oʻrganish, shuningdek ilmiy asoslangan xulosalar hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqish imkonini beradi.

Natijalar va tahlillar

Raqamli iqtisodiyot va noanʼanaviy bandlik shakllarining kengayishi ishchi kuchini ijtimoiy himoya qilish masalasini dolzarb etib, minimal ish haqi mexanizmlarini takomillashtirishni taqozo etmoqda. Ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlarda minimal ish haqini belgilash orqali norasmiy bandlikni qisqartirish va mehnat munosabatlarini rasmiylashtirish muhim vazifalardan biri sifatida qaralmoqda.

Mazkur tadqiqotning maqsadi minimal ish haqi siyosatining iqtisodiy va ijtimoiy oqibatlarini nazariy hamda empirik jihatdan tahlil qilishdan iborat. Tadqiqot doirasida minimal ish haqining bandlik darajasi, aholi daromadlari, kambagʻallik va daromadlar tengsizligiga taʼsiri oʻrganiladi hamda ushbu siyosatning samaradorligini oshirish boʻyicha ilmiy asoslangan xulosalar ishlab chiqiladi. Olingan natijalar minimal ish haqi siyosatini takomillashtirish va iqtisodiy samaradorlik bilan ijtimoiy adolat oʻrtasidagi muvozanatni taʼminlashda muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Olib borilgan empirik tahlillar minimal ish haqi siyosati mehnat bozori koʻrsatkichlari, aholi daromadlari va ijtimoiy tenglikka sezilarli taʼsir koʻrsatishini tasdiqlaydi. Tadqiqot doirasida minimal ish haqi darajasi bilan bandlik, ishsizlik, aholi real daromadlari hamda daromadlar tengsizligi oʻrtasidagi bogʻliqlik statistik jadvallar asosida tahlil qilindi.

1-rasm. Minimal ish haqi va bandlik ko'rsatkichlari dinamikasi.²¹

Mazkur grafik minimal ish haqi siyosatining mehnat bozori ko'rsatkichlariga ta'sirini baholash imkonini beruvchi muhim empirik dalillarni aks ettiradi. Unda minimal ish haqi o'sish sur'atlari, bandlik darajasi va ishsizlik darajasi o'rtasidagi dinamik bog'liqlik 2019–2023-yillar kesimida tahlil qilinadi.

Avvalo, minimal ish haqi o'sishi dinamikasiga e'tibor qaratilganda, 2019-yilda 15 foizni tashkil etgan ushbu ko'rsatkich 2020-yilda 10 foizgacha pasaygan, keyingi yillarda esa izchil ravishda oshib, 2023-yilda 20 foizga yetganini ko'rish mumkin. Bu holat davlat tomonidan ijtimoiy himoya va aholi daromadlarini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan siyosatning bosqichma-bosqich kuchaytirilganini ko'rsatadi.

Bandlik darajasi dinamikasi minimal ish haqi o'sishi bilan to'g'ridan-to'g'ri salbiy bog'liqlik mavjud emasligini yaqqol namoyon etadi. 2020-yilda bandlik darajasi 65,8 foizgacha pasaygan bo'lsa-da, bu holat asosan pandemiya sharoitida iqtisodiy faollikning qisqarishi bilan izohlanadi. 2021–2023-yillarda esa minimal ish haqi sezilarli darajada oshirilganiga qaramay, bandlik darajasi 66,5 foizdan 69,1 foizgacha ko'tarilgan. Ushbu natija minimal ish haqi oshirilishi bandlikka avtomatik ravishda salbiy ta'sir ko'rsatmasligini ilmiy jihatdan tasdiqlaydi.

Grafikdagi ishsizlik darajasi ko'rsatkichlari ham ushbu xulosani mustahkamlaydi. 2020-yilda ishsizlik darajasi 9,8 foiz bilan eng yuqori darajaga chiqqan bo'lsa, keyingi yillarda minimal ish haqi o'sishi fonida ishsizlik izchil pasayib, 2023-yilda 8,4 foizga tushgan. Bu holat mehnat

^{21 21} Otaboyev F.O. Iqtisodiy o'sish va investitsion resurslar: mutanosiblikning o'sishga ta'siri va ahamiyati // Muhandislik va iqtisodiyot. – T., 2025. – № 3. – B. 319-327

bozorida muvozanatning mustahkamlanib borayotganini va ishchi kuchiga bo'lgan talabning saqlanib qolganini ko'rsatadi.

Umuman olganda, grafik tahlili shuni ko'rsatadiki, minimal ish haqi siyosati ehtiyotkorlik bilan va bosqichma-bosqich amalga oshirilgan sharoitda bandlik darajasiga salbiy ta'sir ko'rsatmaydi, aksincha, aholi daromadlarini oshirish orqali yalpi talabni rag'batlantirishi va mehnat bozori barqarorligini mustahkamlashi mumkin. Ushbu natijalar Keynesiy va institutsional yondashuvlar doirasida minimal ish haqini ijtimoiy adolat va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlovchi muhim instrument sifatida baholash mumkinligini tasdiqlaydi.

Shu bilan birga, tahlil natijalari minimal ish haqi siyosatini ishlab chiqishda mehnat unumdorligi, iqtisodiy o'sish sur'atlari va biznes muhitining holatini hisobga olish zarurligini ko'rsatadi. Faqatgina kompleks va muvofiqlashtirilgan siyosatgina minimal ish haqi oshirilishining ijobiy iqtisodiy va ijtimoiy samarasini ta'minlay oladi.

1-jadval

Minimal ish haqi siyosati va daromadlar tengsizligi.²²

Yil	Minimal ish haqi o'sishi (%)	Gini koeffitsienti	Kambag'allik darajasi (%)
2019	15.0	0.329	13.5
2020	10.0	0.334	14.8
2021	12.0	0.331	13.2
2022	18.0	0.327	12.1
2023	20.0	0.323	11.3

Mazkur jadval va unga mos 2-jadval minimal ish haqi o'sishi, daromadlar tengsizligini ifodalovchi Gini koeffitsienti hamda kambag'allik darajasi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni 2019–2023-yillar kesimida aks ettiradi. Ushbu ko'rsatkichlar minimal ish haqi siyosatining ijtimoiy oqibatlarini baholash imkonini beradi.

Avvalo, minimal ish haqi o'sishi dinamikasi tahlil qilinadigan bo'lsa, 2019-yilda 15 foizni tashkil etgan o'sish sur'ati 2020-yilda 10 foizgacha pasaygan. Bu holat pandemiya sharoitida iqtisodiy noaniqlik va fiskal ehtiyotkorlik bilan izohlanadi. Biroq 2021–2023-yillarda minimal ish haqi o'sishining izchil ravishda 12 foizdan 20 foizgacha oshirilgani davlatning aholi daromadlarini qo'llab-quvvatlash va ijtimoiy himoyani kuchaytirishga qaratilgan siyosati bosqichma-bosqich kuchayganini ko'rsatadi.

Gini koeffitsienti dinamikasi minimal ish haqi siyosati bilan teskari bog'liqlik mavjudligini yaqqol namoyon etadi. Xususan, 2020-yilda minimal ish haqi o'sishining sekinlashuvi fonida Gini koeffitsienti 0,334 gacha oshib,

²² Otaboyev F.O. Iqtisodiy o'sish va investitsion resurslar: mutanosiblikning o'sishga ta'siri va ahamiyati // Muhandislik va iqtisodiyot. — T., 2025. — № 3. — B. 319-327.

daromadlar tengsizligining kuchayganini bildiradi. Keyingi yillarda esa minimal ish haqi o'sish sur'atlarining ortishi bilan Gini koeffitsienti izchil pasayib, 2023-yilda 0,323 ga tushgan. Bu jarayon daromadlar taqsimotida nisbiy muvozanatning mustahkamlanib borayotganidan dalolat beradi.

Shuningdek, kambag'allik darajasi ko'rsatkichlari ham minimal ish haqi siyosatining ijtimoiy samaradorligini tasdiqlaydi. 2020-yilda kambag'allik darajasi 14,8 foizgacha oshgan bo'lsa, 2021–2023-yillarda minimal ish haqi oshirilishi bilan bir vaqtda ushbu ko'rsatkich 13,2 foizdan 11,3 foizgacha pasaygan. Bu holat minimal ish haqi siyosati past daromadli qatlamlar uchun muhim ijtimoiy himoya mexanizmi ekanligini ko'rsatadi.

Umumiy tahlil shuni ko'rsatadiki, minimal ish haqi siyosatining bosqichma-bosqich va iqtisodiy sharoitlarga mos ravishda amalga oshirilishi daromadlar tengsizligi va kambag'allik darajasining kamayishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Korrelyatsion jihatdan baholaganda, minimal ish haqi o'sishi bilan Gini koeffitsienti va kambag'allik darajasi o'rtasida salbiy bog'liqlik mavjudligi kuzatiladi.

Xulosa qilib aytganda, 2-rasmda keltirilgan ma'lumotlar minimal ish haqi siyosati nafaqat iqtisodiy, balki muhim ijtimoiy ahamiyatga ega ekanligini tasdiqlaydi. Ushbu siyosatni bandlik va mehnat unumdorligi bilan uyg'un holda olib borish daromadlar tengsizligini yumshatish va ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashning muhim sharti hisoblanadi.

Xulosa

Mazkur tadqiqotda minimal ish haqi siyosatining iqtisodiy va ijtimoiy oqibatlari nazariy hamda empirik jihatdan tahlil qilindi. O'rganilgan adabiyotlar va statistik ma'lumotlar asosida minimal ish haqi mehnat bozorida muhim tartibga soluvchi instrument bo'lib, u aholi daromadlari, bandlik darajasi, kambag'allik va daromadlar tengsizligiga bevosita ta'sir ko'rsatishi ilmiy jihatdan asoslandi.

Empirik tahlillar shuni ko'rsatdiki, minimal ish haqining bosqichma-bosqich va iqtisodiy sharoitlarga mos ravishda oshirilishi bandlik darajasida keskin salbiy o'zgarishlarni keltirib chiqarmagan. Aksincha, minimal ish haqi o'sishi fonida bandlik darajasining barqarorlashuvi va ishsizlik darajasining pasayishi kuzatilgan. Bu holat minimal ish haqi siyosatining mehnat bozoriga ta'siri bir yoqlama emasligini va u amalga oshirish mexanizmlariga bevosita bog'liq ekanligini tasdiqlaydi.

Tadqiqot natijalari minimal ish haqi siyosatining ijtimoiy samaradorligini ham yaqqol ko'rsatdi. Minimal ish haqi oshirilgan yillarda aholi real daromadlarining o'sishi, kambag'allik darajasining izchil pasayishi hamda Gini koeffitsientining kamayishi daromadlar tengsizligini yumshatishda ushbu siyosat muhim rol o'ynayotganini ko'rsatadi. Ayniqsa, past daromadli qatlamlar uchun minimal ish haqi ijtimoiy himoya mexanizmi sifatida muhim ahamiyat kasb etadi.

Umuman olganda, minimal ish haqi siyosati iqtisodiy samaradorlik va ijtimoiy adolat o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashga xizmat qiluvchi muhim davlat instrumenti hisoblanadi. Ushbu siyosatni bandlik siyosati, mehnat unumdorligini oshirish, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash va norasmiy bandlikni qisqartirish choralari bilan uyg'un holda amalga oshirish uning ijobiy natijalarini yanada kuchaytiradi. Tadqiqotda olingan xulosalar minimal ish haqi siyosatini takomillashtirish va barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashda ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Keynes, J. M. The General Theory of Employment, Interest and Money. London: Macmillan, 1936.
2. Card, D., & Krueger, A. B. Minimum Wages and Employment: A Case Study of the Fast-Food Industry in New Jersey and Pennsylvania. American Economic Review, 1994, Vol. 84(4), pp. 772–793.
3. Neumark, D., & Wascher, W. Minimum Wages. Cambridge, MA: MIT Press, 2008.
4. Manning, A. Monopsony in Motion: Imperfect Competition in Labor Markets. Princeton: Princeton University Press, 2003.
5. Samuelson, P. A., & Nordhaus, W. D. Economics. 19th ed. New York: McGraw-Hill Education, 2010.
6. Mankiw, N. G. Macroeconomics. 10th ed. New York: Worth Publishers, 2019.
7. Kuznets, S. Economic Growth and Income Inequality. American Economic Review, 1955, Vol. 45(1), pp. 1–28.
8. Sen, A. Development as Freedom. Oxford: Oxford University Press, 1999.
9. International Labour Organization (ILO). Global Wage Report. Geneva: ILO, various years.
10. International Labour Organization (ILO). Global Employment Trends. Geneva: ILO, various years.
11. World Bank. World Development Report: Jobs. Washington, DC: World Bank, 2013.
12. World Bank. World Development Indicators. Washington, DC: World Bank, various years.
13. OECD. Minimum Wages after the Crisis: Making Them Pay. Paris: OECD Publishing, 2015.
14. International Monetary Fund (IMF). World Economic Outlook. Washington, DC: IMF, various years.
15. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. Mehnat bozori va ish haqi bo'yicha statistik to'plamlar. Toshkent, turli yillar.

Mehnat iqtisodiyoti va inson kapitali

+998 71 239 28 13

Tashkent, Uzbekistan

ilmiymaktab@gmail.com

www.laboreconomics.uz